

русскому языку как неродному для первого сертификационного уровня, позволяющие в полной мере осуществить корректирующее обучение.

Проведение корректирующего обучения в группах продвинутого уровня объясняется наличием ошибок (главным образом речевых) в уже приобретённой системе знаний и навыков владения русским языком иностранными торкоговорящими студентами инженерного профиля.

ЛИТЕРАТУРА

1. Методика преподавания русского языка в национальной средней школе; под ред. Н. З. Бакеевой и З. П. Даунене. – Л.: Просвещение, 1980. – 319 с.
2. Поспелов Н. С. Соотношения между грамматическими категориями и частями речи в современном русском языке / Н. С. Поспелов // Вопросы языкознания. – 1953. – № 6. – С. 53–68.
3. Шишкина И. В. Методика корректирующей работы при изучении падежной системы русского языка в полиэтнических группах подготовительных отделений вузов технического профиля: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И. В. Шишкина. – М., 2004. – 223 с.
4. Имнадзе Б. Л. Содержание обучения и основы методики преподавания русского языка в неязыковых вузах: автореф. дисс. ... до-ра. пед. наук: 13.00.02 / Б. Л. Имнадзе.– М., 1981. – 47 с.
5. Селезнёва Е. П. Методика работы по предупреждению ошибок иностранных студентов в выборе формы числа имён существительных: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02/ Е. П. Селезнёва. – СПб., 2000. –188 с.
6. Методика преподавания русского языка в школах народов тюркоязычной группы; под ред. В. М. Чистякова. – М.: Просвещение, 1964. – 428 с.
7. Клочков Ю. Б. Грамматические ошибки японских учащихся в речи на русском языке: пути их предупреждения и устранения: автореф. дисс.... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ю. Б. Клочков. – М., 1999. – 25 с.
8. Шатилов С. Актуальные проблемы обучения русскому языку иностранных учащихся: учеб. пособие / С. Шатилов. – Л.: ЛГУ, 1985. – 56 с.

УДК 881.111:378.147.0913

С. Я. МАСЛОВА

КОНТЕКСТНО-ИНТЕГРОВАНІЙ МЕТОД У ФОРМУВАННІ ВМІНЬ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИНОРОВІВ

Обґрунтовано специфіку професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх виноробів. Визначено сутність контекстно-інтегрованого методу і можливість його використання у формуванні іншомовної професійної комунікативної компетентності фахівців виноробної галузі. Охарактеризовано компоненти професійно орієнтованого навчання іноземної мови. Вказано специфіку іншомовного писемного діалогічного мовлення та монологічної презентації виноробної продукції як найбільш ефективних засобів формування та розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх виноробів.

Ключові слова: *винороб; іншомовна комунікативна компетентність; професійно орієнтоване іншомовне спілкування; іншомовний монолог-презентація; ділове писемне діалогічне мовлення.*

С. Я. МАСЛОВА

КОНТЕКСТНО-ИНТЕГРИРОВАННЫЙ МЕТОД В ФОРМИРОВАНИИ УМЕНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБЩЕНИЯ БУДУЩИХ ВИНОДЕЛОВ

Обоснована специфіка професійно орієнтованого іноязичного общення будучих виноделов. Определены суцність контекстно-інтегрованого методу и возможность его использования в формировании иноязичной професстальной коммуникативной компетентности

специалистов винодельной отрасли. Дана характеристика компонентов профессионально ориентированного обучения иностранному языку. Указана специфика иноязычной письменной диалогической речи и монологической презентации винодельной продукции как наиболее эффективных средств формирования и развития иноязычной коммуникативной компетентности будущих виноделов.

Ключевые слова: винодел; иноязычная коммуникативная компетентность; деловое профессионально ориентированное иноязычное общение; иноязычный монолог-презентация; деловая письменная диалогическая речь.

S. J. MASLOVA

CONTEXT-INTEGRATION METHOD IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION SKILLS IN FUTURE WINE-MAKERS

The peculiarities of professionally oriented foreign language communication of future winemakers has been substantiated, the specific features of context-integrated method and its implementation in the formation of foreign language communicative competence of future winemakers have been defined. The components of professionally oriented foreign language teaching have been characterized, the specific features of foreign language written dialogue speech and monologue-presentation of winemaking branch products as the most effective facilities of forming and development of foreign competence of future winemakers have been determined.

Keywords: winemaker; foreign language communicative competence; professionally oriented foreign language communication; foreign language monologue-presentation; business foreign language dialogue correspondence.

Винороб, згідно з чинними професіограмами і вимогами до його професійної компетентності, має бути всебічно освіченим фахівцем, що володіє не тільки вузькопрофесійними знаннями про вирощування сортів винограду, з яких можна виготовити високоякісне вино, про технологію виробництва різних сортів вина, а й презентує роботу інших основних виноробних служб (маркетингової, дегустаційної, технологічної та медико-санітарної). Цей аспект важливий для визначення сфер професійного спілкування виноробів.

Фахівець виноробної галузі має володіти комунікативними вміннями, оскільки випускник харчового вищого навчального закладу (ВНЗ) в разі участі в різних презентаціях галузевої продукції зобов'язаний переконати у тому, що вино, яке він презентує, є найкращим, – від цього залежатиме успіх усієї компанії. З іншого боку, щоб вино потрапило на виставку чи на полиці магазинів, потрібно комплексне залучення багатьох ланок у технологію виробництва вина, яке вимагає налагодження постачання товарів і матеріалів, що, відповідно, потребує ділового листування з метою обговорення паритетних умов ведення бізнесу. Таким чином, виноробу потрібно вміти правильно і швидко приймати рішення в складних професійних ситуаціях; з огляду на значну частину імпортно-експортної діяльності у сфері українського виноробства він має здійснювати іншомовне спілкування на високому рівні, від цього часто залежить успіх працівників виноробних компаній і бізнесу загалом.

Виконання виноробом своїх посадових обов'язків залежить від наявності певних професійних якостей, серед яких уміння спілкуватися англійською мовою відіграє важливу роль. У зв'язку з цим формування у студентів харчових ВНЗ умінь іншомовного писемного діалогічного мовлення та монологічного презентування стає однією з головних цілей їх навчання.

Мета статті – обґрунтувати специфіку професійно-орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх виноробів та визначити можливість контекстно-інтегрованого методу у формуванні їх іншомовної професійної комунікативної компетентності (ІПКК).

За змістовим критерієм спілкування є формальним (діловим) і неформальним (світським, буденним, побутовим), де перше визначається як «процес взаємозв'язку і взаємодії, в якому відбувається обмін діяльністю, інформацією та досвідом, що передбачає досягнення певного результату, вирішення конкретної проблеми або реалізацію певної мети» [2, с. 56]. Близьким до

ділового спілкування є професійне, яке розуміється як «опосередковане професійною діяльністю спілкування в єдності комунікативних, інтерактивних і соціально-перцептивних компонентів, базується на принципах суб'єкт-суб'єктності та продуктивності» [12, с. 8]. Із визначень ділового та професійного спілкування можна зробити висновок про їхню діяльнісну основу. З іншого боку, визначення професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою, дане Л. В. Макар, вирізняє певні властивості професійного спілкування, зокрема, за ознакою опосередкованості: «це процес встановлення, підтримання та розвитку цілеспрямованого прямого чи опосередкованого контакту між різномовними представниками однієї і тієї ж професії» [10, с. 13].

На основі спостережень за ходом професійної діяльності виноробів зазначаємо, що їхнє професійне спілкування визначається умовами професійної діяльності, способами її організації, виробничими завданнями, що вирішуються, індивідуальними характеристиками учасників і стосунків між ними, є регламентованим. У цьому розумінні поняття «професійне спілкування» практично еквівалентне поняттю «ділове спілкування», будучи формальним (діловим) спілкуванням у певному професійному середовищі (у формі ділового листування між представниками виноробних компаній і виробників обладнання та сировини для виноробної галузі, а також під час презентацій виноробної продукції, дегустаційних ярмарок у формі монологу).

Отже, професійне спілкування виноробів має формальний діловий характер і реалізується у діловому листуванні та монолозі-презентації виноробної продукції англійською мовою.

Модель ділової взаємодії чітко відображена в транзакційній моделі комунікації (рис. 1), що представляє спілкування як процес одночасного відправлення і отримання повідомлень його учасниками [3, с. 46]. Відповідно до цієї моделі неможливо виокремити комунікативний акт, оскільки «в будь-який момент ми здатні отримувати і декодувати повідомлення іншої людини, реагувати на її поведінку, в той же час інша людина отримує наші повідомлення і відповідає на них» [5, с. 8].

Таку модель визначаємо як діловий контакт, котрий володіє, з одного боку, тим же компонентним складом, що й транзакційна модель спілкування, тож, відображає специфіку взаємозв'язків між її компонентами, характерними для комунікації загалом. З іншого боку, сфера застосування такої моделі обмежується переважно ситуаціями ділового спілкування.

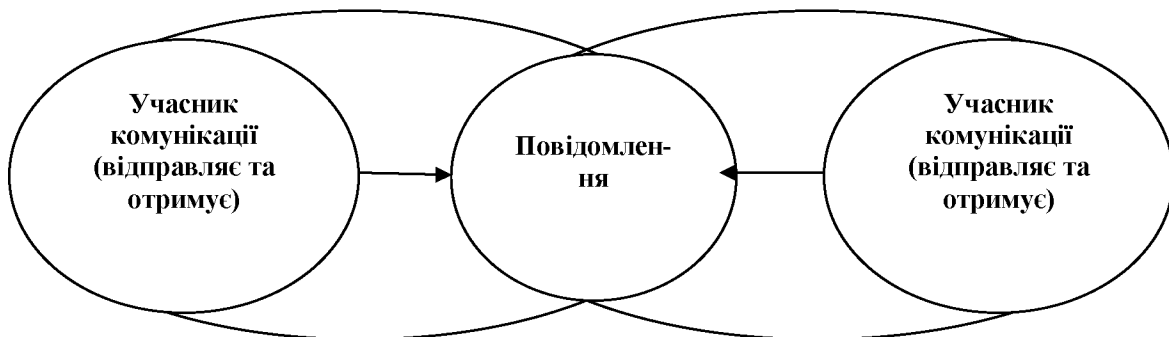

Рис. 1. Транзакційна модель комунікації (за [3]).

У діловому спілкуванні переважає предметно-орієнтований зміст, в ході реалізації якого проявляється маніпулятивний стиль комунікації, тобто здійснення певного впливу на співрозмовника [8, с. 112–115]. Предметно-орієнтоване спілкування (діяльнісне в термінології Ю. С. Крижаньської і В. П. Третьякова) реалізується в процесі здійснення людьми спільної діяльності й об'єднує велику кількість різноманітних ситуацій, в яких реалізується спільна діяльність людей, спрямована на досягнення певної виробничої мети, вирішення практичного завдання. Взаємодія комунікантів у цих ситуаціях характеризується функціональним залученням співрозмовників до спільної діяльності. Прикладами ситуацій маніпулятивного стилю спілкування можуть слугувати обговорення завдання працівниками підприємства, інструктаж фахівця-початківця, співбесіда при прийомі на роботу тощо [7, с. 241–254].

Детальне вивчення стильових характеристик писемної ділової комунікації дало змогу виявити найбільш релевантні з них для реалізації основної функції ділового спілкування, що полягає в регулюванні ділових відносин [6; 11]. Вона базується переважно на таких особливостях письмових текстів, як офіційність і стереотипність. Функціональна доцільність кожної з цих особливостей передбачена певними вимогами до стилю [4, с. 30]. Офіційність, зокрема, зумовлена необхідністю відобразити в тексті офіційно-ділові стосунки комунікантів; стереотипність припускає використання в мові певних стереотипів спілкування – «соціокультурно маркованих одиниць ментально-лінгвального комплексу, що реалізуються в спілкуванні у вигляді визначеної вираженої в мові асоціації до стандартної для певної культури ситуації спілкування» [13, с. 456]. Стереотипність має велике значення для забезпечення зручності обробки адресатом письмових текстів, які містять значну кількість стандартних елементів, внаслідок чого учасники ділового спілкування реалізують свідому установку «на стандартизацію мови при відображенні типових ситуацій ділового спілкування» [4, с. 30].

Цікаву схему рівнів аналізу спілкування запропонував Б. Ф. Ломов [9, с. 204–207]. Він виокремив три основні рівні: макрорівень, мезорівень і мікрорівень. На першому рівні аналізу (макрорівні) необхідно визначити ті соціальні групи, до яких залучений індивід, і коло осіб, з якими він спілкувався, безпосередньо і опосередковано. На другому рівні (мезорівні) – зміст спілкування, який визначається темою. Нам видається важливим її розвиток, тобто розкриття динаміки спілкування, і виявлення використовуваних засобів (вербальних і невербальних). На цьому рівні аналізу вивчаються окремі контакти, в які вступають люди при вирішенні спільного професійного завдання. На третьому рівні аналізу (мікрорівні) передбачається вивчення окремих елементів спілкування, що виступають в ролі його елементарних одиниць [9, с. 121–126].

Вказану трирівневу схему аналізу спілкування можна застосувати і до професійного спілкування виноробів. На макрорівні професійне спілкування необхідно розглядати відповідно до службових обов'язків фахівців, згідно зі сформованим професійним етикетом. На мезорівні в центрі уваги перебуває серія ситуацій, найбільш типових для професійного спілкування винороба, а також динаміка професійного спілкування. На мікрорівні потрібно проаналізувати лексико-граматичну і синтаксичну сторони мовлення винороба.

Крім того, така трирівнева схема аналізу професійного спілкування майбутніх фахівців виноробної галузі визначає поєднання мовного й мовленнєвого аспектів професійної комунікації з типовими ситуаціями професійного спілкування, тобто передбачає відповідний професійний контекст використання мови. З іншого боку, у формуванні ІПКК майбутніх виноробів провідним методом навчання вбачаємо інтегрований (інтеграція іноземної мови у вирішення професійних завдань майбутнього фахівця). У цьому контексті вважаємо за доцільне визначити контекстно-інтегрований метод як найбільш ефективний у формуванні ІПКК майбутніх виноробів.

Професійно орієнтоване писемне ділове листування розуміємо як процес встановлення і розвитку контактів комунікантів, що включає комунікативний, інтерактивний і перцептивний компоненти та і спрямований на виконання спільної професійної діяльності та досягнення позитивних результатів у ній. Воно є різноманітним і різноплановим: з одного боку, пов'язане з взаємодією з різними бізнес-партнерами та іншими виноробами, з іншого – воно опосередковане роботою численних технічних засобів. Виноробу доводиться працювати з різноманітною документацією та матеріалами англійською мовою. Крім того, таке професійне спілкування охоплює не тільки вузькоспеціальні проблеми професійно-ділової сфери, а й питання, пов'язані з соціально-культурними та адміністративно-правовими аспектами спілкування.

Професійно орієнтоване іншомовне монологічне презентаційне мовлення винороба, як правило, реалізується через монолог-презентацію з елементами аргументації, опису та переконання. Обґрунтуємо зазначене поняття, звернувшись до характеристики специфічних ознак монологу-презентації.

Як справедливо зазначають науковці, в сучасному світі особливе місце займає соціокультурне конструювання і комунікаційні технології стали його основним механізмом, дозволяючи встановлювати відповідні зв'язки, формувати норми взаємовідносин між суб'єктами соціального простору, здійснюючи вплив на поведінку один одного, зберігаючи при

цьому демократичність. У зв'язку з цим виникає питання про необхідність пошуку непрямих шляхів і методів впливу, які могли б змінювати точку зору або норми поведінки цільової аудиторії не директивним способом, створювати умови, за яких певні норми життя і діяльності ставали би внутрішньою потребою особистості чи соціальної групи [14, с. 39; 15, с. 230]. На підставі таких переконань дослідники виокремлюють презентацію як одну з найдієвіших у цьому аспекті комунікативних форм впливу.

Для вирішення різних соціальних завдань використовують два типи презентацій. До першого типу відносять такі, в яких зацікавлений суб'єкт встановлює різноманітні зв'язки через перетягування інших на свій бік, прививаючи їм власний спосіб мислення і поведінки, пропонуючи свій спосіб використання світогляду чи ідеології. У цьому випадку презентатори використовують два шляхи впливу: 1) через нав'язування адресату бажаних форм поведінки; 2) через випробування їх на собі, а потім пропонуючи демонстрацію можливого досягнення результату за допомогою презентаторів. Другий тип презентацій зумовлений необхідністю за їх допомогою досягти презентаторами своєї мети, опираючись на інших (адресатів) як на рівноправного партнера, зацікавленого у взаємовигідних діях. Тут варто зазначити, що у професійній діяльності майбутніх винаробів, як свідчать наші спостереження, використовуються обидва типи презентацій, однак другий переважає, оскільки бізнес-презентації (як їх часто називають в науковій літературі [13, с. 56]) вирішують завдання, пов'язані з діловими відносинами реципієнтів, в яких кожен із партнерів повинен максимально можливим способом артикульовано запропонувати свою позицію іншій стороні.

Характеризуючи специфіку професійного спілкування, Є. Г. Азімов і Л. І. Щукін запропонували його розгорнуту класифікацію, яка включає такі види спілкування: залежно від розташування співрозмовників – контактне/дистанційне; відповідно до наявності/відсутності опосередкованого «апарату» – безпосереднє/опосередковане; відповідно до формату мови – усне/письмове; залежно від організації тексту та за ознакою комунікативної ролі мовця/слухача – діалогічне/монологічне; за кількістю учасників – міжособистісне/публічне/масове; відповідно до типу взаємин спірозмовників – приватне/офіційне; за ознакою дотримання правил побудови тексту – вільне/стереотипне; за ознакою особистісних відносин і оцінок в процесі спілкування – кооперативне/конфліктне; за характером переданого змісту – інформативне/фактичне [1, с. 193].

На основі цієї класифікації, професійно орієнтоване писемне ділове мовлення винаробів можна визначити як: 1) дистанційне спілкування; 2) опосередковане спілкування (при обробці особистої документації); 3) письмове (пов'язане зі складанням ділових листів); 4) монологічне чи діалогічне; 5) міжособистісне; 6) офіційне; 7) загалом стереотипне; 8) як правило, кооперативне; 9) переважно інформативне.

Інші ситуації професійного спілкування майбутніх винаробів вимагають визначення ознак усного презентаційного монологічного мовлення, котре визначаємо як: 1) безпосереднє спілкування; 2) усне з використанням слайдів мультимедійної презентації; 4) монологічне; 5) міжособистісне; 6) офіційне; 7) загалом стереотипне; 8) кооперативне; 9) інформативне.

Перелічені характеристики професійного спілкування винароба вказують на різноманітність цього виду діяльності і вимагають врахування зазначених вище специфічних ознак при створенні системи вправ для формування ІПКК майбутніх винаробів.

Отже, враховуючи розуміння сутності професійно орієнтованого іншомовного спілкування та специфіку професійної іншомовної діяльності майбутніх винаробів, визначену на основі аналізу результатів наукових досліджень і власних спостережень, визначаємо контекстно-інтегрований метод найбільш доцільним та ефективним у формуванні ІПКК майбутніх фахівців винаробної галузі.

Наші наступні публікації будуть присвячені використанню цього методу у розробці відповідної методики формування ІПКК майбутніх винаробів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азімов Э. Г. Словарь методических терминов: теория и практика преподавания языков / Э. Г. Азімов, А. Н. Щукін. – СПб: Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Бороздина Г. В. Психология делового общения: учеб. пособие / Г. В. Бороздина. – М.: ИНФРА, 1999. – 224 с.
3. Громова Н. М. Деловое общение: монография / Н. М. Громова. – М.: Экономика, 2005. – 134 с.

4. Зарецкая Е. Н. Деловое общение / Н. Е. Зарецкая. – М.: Дело, 2002. – Т. 2. – 720 с.
5. Казаринова Н. В. Межличностное общение: конспект лекций / Н. В. Казаринова. – М.: Издательство В. А. Михайлова, 2000. – 64 с.
6. Кожин А. Н. Функциональные типы русской речи: учеб. Пособие / А. Н. Кожин, О. А. Крылова, В. В. Одинцов. – М.: Высшая школа, 1982. – 189 с.
7. Крижанская Ю. С. Грамматика общения / Ю. С. Крижанская, В. П. Третьяков. – М.: Смысл, 1999. – 279 с.
8. Леонтьев А. А. Психология общения: учебное пособие для студентов вузов. – / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1999. – 365 с.
9. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М.: Наука, 1999. – 349 с.
10. Макара Л. В. Обучение профессионально ориентированному общению на английском языке студентов неязыкового вуза: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. В. Макара. – СПб., 2000. – 18 с.
11. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка: учебник / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К.: Вища школа, 1991. – 345 с.
12. Мутовкина О. М. Формирование у студентов технического вуза готовности к профессиональному общению: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. М. Мутовкина. – Волгоград, 1999. – 20 с.
13. Цибульская Е. В. Интегративный курс обучения английскому языку судоводителей (учебные материалы и методы обучения): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. В. Цибульская. – М., 1995. – 205 с.
14. Цитова В. И. Презентация как коммуникационный феномен культуры: дисс. ... канд. пед. наук: 24.00.01 / В. И. Цитова. – М., 2003. – 188 с.
15. Sieroń R. B. Wykorzystanie nowych technologii komunikacyjnych w proforystycznym wymiarze pedagogiki katolickiej na przykładzie działalności Polskiego Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II / R. B. Sieroń // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – К.-Вінниця, 2008. – С. 228–237.

УДК 811.161.2*276.6:34

В. Я. МЕЛЬНИЧАЙКО, М. Й. КРИСЬКІВ

ТИПОВІ ПОМИЛКИ У ПРОВЕДЕННІ СЛОВОТВІРНОГО АНАЛІЗУ

Йдеться про ті явища у сфері будови слова і словотворення, неправильне трактування яких може спричинити до нерозуміння суті словотвірного процесу і, як наслідок, до механічного заучування учнями навчального матеріалу. Зазначено, що врахування описаних фактів допоможе вчителеві формувати в учнів уявлення про цілісний характер мовної системи, успішно працювати над підвищенням орфографічної грамотності і розширенням лінгвістичного кругозору учнів. До помилок, зокрема, призводять неправильні визначення кореня як спільної частини споріднених слів, префікса і суфікса як частин мови, що знаходяться перед коренем або після нього та ускладнюють усвідомлення функцій кожної морфемі, а також неточне коментування словотвірної структури слів, в утворенні яких задіяні не один, а два мовні засоби.

Ключові слова: структура слова, морфемі, способи творення слів, мотивація, семантичний зв'язок.

В. Я. МЕЛЬНИЧАЙКО, М. Й. КРИСЬКІВ

ТИПИЧНЫЕ ОШИБКИ В ПРОВЕДЕНИИ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА

Говорится о тех явлениях в сфере состава слова и словообразования, неправильная трактовка которых может привести к непониманию самой сути словообразовательного процесса и, как следствие, к механическому заучиванию учащимися учебного материала. Указано, что учет описанных фактов поможет учителю формировать у учащихся представление о целостном характере языковой